

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Σ. ΣΤΑΘΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙΟΥ ΓΙΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Α' ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η πάλαι ποτέ κραταιά Οθωμανική αυτοκρατορία καταβάλει απεγνωσμένες προσπάθειες να εκσυγχρονιστεί για να καταφέρει να μπει ή να διατηρηθεί στο κλαμπ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής.

Έτσι αναθέτει στη εταιρεία «SOCIETE IMPERIAL DES CHEMINS DE FER LA TURQUIE D' EUROPE» του Βαρώνου Maurice de Hirsch εβραίου τραπεζίτη την κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου που θα διασχίζει από τη μια ως την άλλη το ευρωπαϊκό τμήμα της Οθ. Αυτοκρατορίας με τις ανάλογες διακλαδώσεις .

Την ίδια εποχή η ραγδαίως αναπτυσσόμενη Γερμανική αυτοκρατορία του Κάιζερ και του Μπίσμαρκ στα πλαίσια της «drag nach osten αγοράζει το 1889 την παραπάνω εταιρεία με όραμα την γραμμή Βερολίνου – Κωνσταντινούπολης – Βαγδάτης. Έτσι η DEUTSCHE BANK καταφέρνει με τη σύμβαση από 28- 10- 1890 να αναλάβει να κατασκευάσει και να εκμεταλλεύεται για 99 χρόνια τη σιδηροδρομική γραμμή που θα συνέδεε τη Θεσσαλονίκη με το Μοναστήρι. Έτσι ξεκινά να κατασκευάζεται η γραμμή μήκους 219 χιλιομέτρων υπό εταιρεία με αρχηγό τον Αλφρέδο Κάουλα (και ιταλική διείσδυση) , από την εργοληπτική εταιρεία του διάσημου μηχανικού PHILIPPE VITALLI (ο οποίος είχε προτείνει παλαιότερα στην Ελληνική κυβέρνηση την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής Αθηνών –Αμφιλοχίας) και στις 6 Δεκεμβρίου 1892 παραδίδει το πρώτο τμήμα των 96 χιλιομέτρων που περιλαμβάνει τους εξής ενδιάμεσους σταθμούς Σίνδο (Τεκελί) , Άδενδρο (Κιρτζαλάρ) , Αλεξάνδρεια (Γιδά , Καψόχωρα) Βέροια (Καραφέρια), Νάουσα (Άγουστος) και Σκύδρα (Βερτεκοπ). Για να ολοκληρωθεί το έργο κατασκευάζονται γέφυρες στον Γαλλικό ποταμό , στον Αξιό, στο Λουδία και οπουδήποτε είναι απαραίτητο.

Έτσι μπαίνει στη ζωή και την ιστορία της πόλης μας ο σιδηρόδρομος και βέβαια το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού.

Η Αλεξάνδρεια (Γιδάς τότε) εκείνη την εποχή ήταν ένα χωριό 600 περίπου κατοίκων όπως γνωρίζουμε από τον Θ. Παπαφίλη , το Ν .Σχινά , τον delacoulonce και άλλους περιηγητές και ιδιοκτησία του Τούρκου Μεχμέτ Σεφίκ Πασά απογόνου του Γαζή Εβρενός Μπέη που κατέκτησε την περιοχή μας το 1380 περίπου. Ήταν περιοχή κυρίως αγροτική και κτηνοτροφική και αποτελούσε ένα μικρό κέντρο για τα χωριά του Ρουμλουκιού. Έτσι στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Γιδάς έχει στο βόρειο μέρος του τον δρόμο Θεσσαλονίκης –Βέροιας και στο νότιο τη σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου πράγμα που λειτουργεί ευεργετικά γι' αυτόν καθώς αρχίζει να προσελκύει ενδιαφέροντα εμπορικά και επιχειρηματικά . Στα δύσκολα χρόνια του μακεδονικού αγώνα ο Σταθμός θα αποτελέσει ένα από τα σημαντικότερα κέντρα μεταφοράς όπλων , πυρομαχικών και αλληλογραφίας . Σε μακεδονικό ημερολόγιο του 1908 σώζεται η φωτογραφία του σταθμού ,ο σταθμάρχης Παρίσης Παπαπαρίσης με τουρκικό φέσι καθώς και γυναίκες του χωριού με την παραδοσιακή φορεσιά.

Έτσι περίπου ήταν τα πράγματα όταν αρχίζει ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος και στις 12 Οκτωβρίου 1912 στο γενικό στρατηγείο που βρίσκεται στα Σέρβια εκδηλώνεται η διαφωνία Πρωθυπουργού Βενιζέλου – Διαδόχου Κωνσταντίνου αρχιστράτηγου ,σχετικά με την κατεύθυνση που θα έπρεπε να πάρει η στρατιά και ανταλλάσσονται ορισμένα τηλεγραφήματα μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας , ενδεικτικά της καχυποψίας και της κακής σχέσης που επικρατούσε ανάμεσα στον εκλεγμένο Πρωθυπουργό και τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο. Δεν ήταν βέβαια άμοιροι ευθυνών και οι επιτελικοί αξιωματικοί που περιστοιχίζαν τον Κωνσταντίνο (Μεταξάς ,Δουσμανής , Πάλλης κ.α.).Ευτυχώς για το Έθνος ,αλλά και την Μακεδονία επικρατεί η άποψη του Βενιζέλου και η στρατιά στρέφεται ανατολικά με κατεύθυνση την Βέροια και την Θεσσαλονίκη την ώρα που η 7^η Μεραρχία του Συνταγματάρχη Κλεομένη κατευθύνεται προς την περιοχή μας

Για την ιστορία παραθέτω τα τηλεγραφήματα

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΣΕΡΒΙΑ

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

« Αναμένω να μοι γνωρίσετε την περαιτέρω διεύθυνσιν ην θα ακολουθήσει η προέλαση του στρατού Θεσσαλίας. Παρακαλώ μόνον να έχετε υπ’ όψιν ότι σπουδαίοι πολιτικοί λόγοι επιβάλλουσι να ευρηθώμεν μίαν ώραν ταχύτερον εις την Θεσσαλονίκην».

Υπογραφή : Υπουργός Στρατιωτικών Βενιζέλος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

‘ Ο Στρατός δεν θα οδεύση κατά της Θεσσαλονίκης. Εγώ έχω καθήκον να στραφώ κατά του Μοναστηρίου, εκτός αν μου το απαγορεύετε.’

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

“ Σας το απαγορεύω”.

Συγκεκριμένα στις 13 Οκτωβρίου του 1912 η VII Μεραρχία διατάσσεται να προχωρήσει διαμέσου των στενών της Πέτρας (ανάμεσα στα βουνά Όλυμπος και Πιέρια) με κατεύθυνση την **Κατερίνη, το Κίτρος, τον Κολινδρό** και αντικειμενικό σκοπό τη γέφυρα του **Αλιάκμονα στο Νησέλι**, όπου φτάνει στις 17 Οκτωβρίου και

καταλαμβάνει τη γέφυρα. Παράλληλα την ίδια ημερομηνία 13 Οκτώβρη ξεκινά και το **απόσπασμα Ευζώνων Κωνσταντινόπουλου** το οποίο διαμέσου του Βελβεντού – Δασκίου – Σφηκιάς φτάνει στις 16 Οκτώβρη στο χωριό Βαρβάρες και Διαβατό όπου και στρατοπεδεύει. Την ίδια ημερομηνία φτάνουν στην Βέροια η δεύτερη και τρίτη Μεραρχίες, οι οποίες στέλνουν αναγνωρίσεις προς **Αλεξάνδρεια (Γιδά) – Αγγελοχώρι και Νάουσα**. Ο Μέγαρχος Διοικητής της τρίτης Μεραρχίας έδωσε τις εξής εντολές στο Ιππικό της Μεραρχίας του.

«Το ιππικόν αύριον (17 Οκτωβρίου) άμμα το έω θέλει αποστείλει αναγνώρισιν αξιωματικών δια της αμαξιτής οδού προς Γιδά – Σχοινά. Το αποτέλεσμα της αναγνώρισης έστω και αρνητικόν δέον να συνταχθεί ως δύο αντίγραφα αποστελλόμενα το μεν απευθείας προς το γενικόν Στρατηγείον το δε προς εμέ το βραδύτερον μέχρι τις 10^{ης} πρωινής ώρας της αύριον 17 Οκτωβρίου»

Το πρωί της 17^{ης} Οκτωβρίου λοιπόν οι ανιχνευτές ξεκίνησαν για να εκτελέσουν την αποστολή τους με οδηγό τους στην πορεία προς το Γιδά τον Μακεδονομάχο Θεοχάρη Κούγκα. Στις 8.35 ο επικεφαλής του Ιππικού ανθυπίλαρχος Παπαφλέσσας αναφέρει από το Βρυσάκι (που τότε λεγόταν Ρέσιανη) τα εξής:

“Έκ πληροφοριών τα χωριά Σχοινά – Γιδάς είναι ελεύθερα εχθρού. Περίπολοι ιππικού ανεφάνησαν υποχωρήσασαι, παρεδόθησαν και εστάλησαν αιχμάλωτοι.”

Το γεγονός αναφέρει και ο διοικητής του Τάγματος ο οποίος στην έκθεση του αναφέρει: ***Ο Ανθυπίλαρχος Παπαφλέσσας εκτελέσας την αναγνώρισιν ανέφερε ότι μικρά εχθρικά τμήματα ευρίσκονται πέραν Γιδά. Κατά την αναγνώρισιν τούτην συνέλαβεν έναν αξιωματικόν του ιππικού ως και 3 οπλίτες.(Οι Τούρκοι οπλίτες συνελήφθησαν από τους κατοίκους του Γιδά όπως αναφέρεται σε έκθέσεις αξιωματικών που συγκέντρωσα από την ΔΙΣ)***

Την άλλη ημέρα 18 Οκτωβρίου τα τμήματα της 7^{ης} μεραρχίας πέρασαν τη σιδερένια γέφυρα του Νησελίου και έστειλαν τις μονάδες προς το Γιδά όπου ήρθε ένα σύνταγμα και στρατοπέδευσε στη θέση Αλώνι. Οι άλλες μονάδες στρατοπέδευσε στην Καφόχωρα και την Κορυφή, αργότερα ήρθε στο Γιδά η Ταξιαρχία ιππικού υπό του Σχη Καραμανλική και ολοκληρώθηκε η απελευθέρωση της περιοχής μετά από 5 αιώνες σκλαβιάς.

Σ’ αυτόν τον πόλεμο που προετοιμάστηκε με διπλωματική μαεστρία και οξυδέρκεια από τον Βενιζέλο και χαρακτηρίστηκε από την ταχύτητα της προέλασης, την συνεχή υποχώρηση του τουρκικού στρατού και την απελευθέρωση των αλύτρωτων αδερφών σε λίγες εβδομάδες , παίχτηκε και ένα άλλο παιχνίδι ανάμεσα στις συμμαχικές δυνάμεις Ελλάδας, και Βουλγαρίας. Η κατάληψη της Θεσσαλονίκης, που ήταν διακαής πόθος όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και της Σερβίας , της Βουλγαρίας και της Μακρινής Αυστροουγγαρίας . Το παιχνίδι αυτό κερδήθηκε για τα ελληνικά όπλα χάρη στην διορατικότητα του πρωθυπουργού Βενιζέλου και τη συνεργασία του βασιλιά Γεωργίου του Α’ ο οποίος ακολουθούσε με το επιτελείο του τον μαχόμενο στρατό με σκοπό να εισέλθει πρώτος στην Θεσσαλονίκη δίνοντας έτσι το στίγμα της οριστικής απόκτησής της από την Ελλάδα.

Έφτανε μόνο να καταληφθεί η πόλη από το στρατό μας .

Έτσι και ενώ έχει προηγηθεί η νικηφόρα μάχη των Γιαννιτσών και ο στρατός προχωρεί προς τη Θεσσαλονίκη έφτασε στο Γιδά ο Βασιλιάς Γεώργιος Α ο οποίος εγκαταστάθηκε στο κτίριο του Σ. Σταθμού. Από το τηλεγραφείο του σταθμού αυτού ανταλλαχθήκαν τηλεγραφήματα μεταξύ του ανησυχούντος Πρωθυπουργού από την Αθήνα και του Αρχιστρατήγου που βρισκόταν στο Τοψιν (σημερινή Γέφυρα Θεσσαλονίκης) με πρώτο παραλήπτη το Βασιλιά Γεώργιο (καθώς το Τόψιν δεν είχε τηλέγραφο και τα τηλεγραφήματα μεταφέρονταν με αγγελιοφόρο) ,τα οποία έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη νεοελληνική ιστορία ,έχουν άμεση σχέση με την κατάληψη της Θεσσαλονίκης και ίσως ήταν ένα πρώτο επεισόδιο του Εθνικού Διχασμού που ακολούθησε.

Θα αναφέρω ενδεικτικά τα τηλεγραφήματα αυτά που σύμφωνα με την βιβλιογραφία

Μας είναι γνωστά

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΙΔΑ

BENIZELOS

24-10-1912 προς Α.Μ. τον Βασιλέα – Γιδά «Λαμβάνω την τιμήν να φέρω εις γνώσιν της Υμετέρας Μεγαλειότητος τηλεγράφημα όπερ πέμπω προς τον αρχηγόν του Στρατού Θεσσαλίας έχον ούτω».

Αρχηγείον στρατού Θεσσαλίας.

«Από της μάχης των Γιαννιτσών ουδέν ανακοινώσατε προς το υπουργείον περί των περαιτέρω στρατιωτικών υμών επιχειρήσεων ως και εκείνων της πέμπτης Μεραρχίας. Και όμως από της μάχης των Γιαννιτσών παρήλθον 4 όλας ημέρας. Η σιωπή αύτη και η πλήρης άγνοια εις ην ως εκ τούτου ευρίσκεται και η υπεύθυνος κυβέρνησης και το έθνος περί της τύχης του στρατού του είναι όντως εκπληκτική»

Βενιζέλος.

27-10-1912 2.30π.Μ

Αρχηγόν στρατού

«Παραγγέλλεσθε ν' αποδεχθήτε την προσφερόμενης υμίν παράδοσιν της Θεσσαλονίκης και εισέλθητε εις αυτήν ανευ τινος αναβολής. Καθιστώ υμάς υπεύθυνον δια πάσαν αναβολήν έστω και στιγμής».

Πρωθυπουργός Βενιζέλος.

Εντωμεταξύ το προηγούμενο βράδυ είχε υπογραφεί το πρωτόκολλο παράδοσης της πόλης και επειδή η ενημέρωση γινόταν όπως προείπαμε με έφιππο αγγελιοφόρο η είδηση έφτασε το πρωί της 27^{ης} Οκτωβρίου.

Συγκεκριμένα :

Γιδα 27- 10- 1912 ώρα 8.20 Βενιζέλον Πρωθυπουργόν Αθήνας

«Λαμβάνω την τιμήν να διαβιβάσω υμίν την κατωτέρω είδησην που έλαβεν η Α.Μ. ο Βασιλεύς εκ μέρους του Διαδόχου ταύτην την στιγμήν».

Υποστράτηγος Πάλλης.

Τόπιν 27-10- 1912 ώρα 6.00 πρωίας Α.Μ. Βασιλέα.

« χθες την εσπέραν υπεγράφη εν Θεσσαλονίκη σύμβασις πααραδόσεως του Τουρκικού στρατού , της πόλεως και του Καραμπουρνού. Ο Τουρκικός στρατός δυνάμει 25000 ανδρών καταθέτει τα όπλα καθιστάμενος αιχμάλωτος. Οι αξιωματικοί θα τηρήσωσι τα όπλα των παραμένοντας ελεύθεροι επί του λόγου της τιμής αυτών ότι δεν θα λάβωσι μέρος εις τον παρόντα πόλεμον».

Κωνσταντίνος.

Μόλις έγινε όμως γνωστή η παράδοση της Θεσσαλονίκης ο Βενιζέλος έδωσε εντολή να ανακληθεί το προηγούμενο τηλεγράφημα ,όμως αυτό είχε ήδη γίνει γνωστό στον αρχηγό στρατού ο οποίος συνέταξε ο ίδιος το παρακάτω τηλεγράφημα το οποίο τελικά δεν διαβιβάστηκε επειδή ο Κωνσταντίνος ενημερώθηκε για την ακύρωση της διαταγής του Πρωθυπουργού.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

«Συναισθάνομαι πλήρως την ευθύνην ην φέρω και παρακαλώ να μη μοι οπομιμνήσκηται τούτο δι' οποιαδήποτε υπόθεσιν. Εάν ώφειλον η ου να παραδεχθώ την παράδοσιν της Θεσσαλονίκης ήμην ο μόνος αρμόδιος να κρίνω ευρισκόμενος επί τόπου και επιβάλλω τους όρους . Απόδειξις δε το επιτευχθέν αποτέλεσμα»

Κωνσταντίνος.

Όμως τα πράγματα ευτυχώς ή δυστυχώς δεν είναι τόσο απλά.

Δυστυχώς γιατί προηγήθηκε άφθονο παρασκήνιο που επιδείνωσε τις σχέσεις πολιτικής –στρατιωτικής ηγεσίας και «ευτυχώς» γιατί ο τόπος μας ο τότε Γιδάς και το τηλεγράφιό του εξαιτίας αυτού του παρασκηνίου για λίγες μέρες έγινε πρωτοσέλιδο σε όλες τις εφημερίδες της Πρωτεύουσας (Χρόνος, Εμπρός, Σκριπ).

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή.

Από Ανέκδοτα έγγραφα από το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών, μαρτυρίες και άλλα ντοκουμέντα, αποκαλύπτεται ότι η τότε κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου είχε ενημερωθεί από τον Διάδοχο του θρόνου Κωνσταντίνο για το μέγιστο γεγονός, την παράδοση της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους στον Ελληνικό στρατό, με καθυστέρηση 45 ωρών. Που οφειλόταν αυτή η μεγάλη καθυστέρηση; Ίσως στο γεγονός ότι ο αλαζονικός και υπερόπτης Κωνσταντίνος, είχε εξοργισθεί από τις εντολές του Βενιζέλου και τα τηλεγραφήματα που ανταλλάχθηκαν στο στρατηγείο στο Σέρβια όπως ανέφερα παραπάνω, ίσως να ήταν η παραδοσιακή εχθρότητα των εστεμμένων απέναντι στον επαναστάτη του Θερίσσου, ίσωςκάτι άλλο. Γεγονός πάντως είναι πως ο Βενιζέλος δικαιώθηκε από την Ιστορία

Είναι χαρακτηριστικό ότι την ώρα που ο Κωνσταντίνος απαξιούσε να ενημερώσει έγκαιρα και επίσημα τον Βενιζέλο για το χαρμόσυνο νέο, η σχετική είδηση, μέσω των τηλεγραφημάτων από τη Θεσσαλονίκη ξένων ανταποκριτών αλλά και του ευσυνειδήτου τηλεγραφήτη του Γιδά (Αλεξάνδρεια), έφτανε στην πρωτεύουσα, με συνέπεια χιλιάδες Αθηναίοι να κατακλύσουν την πλατεία Συντάγματος.

Όμως, σύμφωνα με τις εφημερίδες της εποχής, όταν μια αντιπροσωπεία του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών, επισκέφθηκε τον πρωθυπουργό προκειμένου να τον συγχαρεί για την απελευθέρωση της πρωτεύουσας του Μακεδονικού Ελληνισμού, ο Ελ. Βενιζέλος αρνήθηκε να δεχτεί τα συγχαρητήρια «επί τω λόγω ότι εστερείτο επισήμου ειδήσεως, τηλεγραφήματος δηλαδή του διαδόχου ή του Βασιλέως περί καταλήψεως της Θεσσαλονίκης», όπως έγραφε η εφημερίδα Χρόνος.

Η ιστορία της πρώτης είδησης

Όλες οι αθηναϊκές εφημερίδες δεν είχαν καμία είδηση, στα φύλλα τους το Σάββατο 27 Οκτωβρίου, σχετικά με την πορεία του στρατού μας προς τη Θεσσαλονίκη, κι αυτό επειδή στερούνταν σχετικής επίσημης πληροφόρησης. Οι εφημερίδες της μέρας εκείνης, θεωρούσαν μεν βέβαιη την είσοδο του ελληνικού στρατού στην Θεσσαλονίκη αλλά περιορίζονταν στη δημοσίευση μιας λακωνικής ανακοίνωσης του υπουργείου των Στρατιωτικών και διατύπωναν διάφορες εικασίες αποδίδοντας, την πλημμελή ενημέρωση που είχαν κυβέρνηση και δημοσιογράφοι στον...καιρό!

“Καθ’ ὅλην την ημέραν χθες ουδεμία νεωτέρα πληροφορία ανεκοινώθη υπό της κυβερνήσεως εν σχέσει προς την είσοδον του ελληνικού στρατού εις την Θεσσαλονίκην”,

έγραφε στις 27 Οκτωβρίου η εφημερίδα *Εμπρός* του Δ. Καλαποθάκη. Προσθέτοντας ότι **“η ἔλλειψις αὐτῆ πληροφοριῶν εἶναι λίαν εὐλογος, ὅταν ληφθῆ ὑπ’ ὄψιν πόσον δύσκολα εἶναι τα μέσα τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας εἰς τας παρούσας στιγμὰς καὶ τὴν ατμοσφαιρικὴν κατάστασιν ἐκεῖ, ἀνάλογον βεβαίως πρὸς τὴν ἰδικὴν μας”**.

Κί’ ἐπειδὴ δὲν υπῆρχε ἐνημέρωσις, ἡ εφημερίδα προσπαθοῦσε νὰ βγάλει συμπεράσματα γιὰ τὸ πού βρισκόνταν τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα, βάσει ἐκτιμήσεων : **“Πάντως ὅμως”, ἔγραφε τὸ Εμπρός, “υπάρχει ἡ βεβαιότης ὅτι χθες εἰσήλθον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀφ’ ὅπου ἀπὸ τῆς προχθῆς τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως ἀνέλαβον δύο τάγματα εὐζώνων”. 1**

Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, πού ἐκδόθηκε στῆς 5 το ἀπόγευμα τῆς 26ης Οκτωβρίου ἀνέφερε: **“Καθ’ ἅ τῆς τηλεγραφίᾳ τοῦ τηλεγραφίου Γιδά πρὸς τὸ τηλεγραφίον τοῦ ὑπουργείου, ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς εὐρισκόμενος ἐν Γιδά ἔλαβε τὴν μεσημβρίαν τῆς σήμερον 26 Οκτωβρίου σημεῖωμα τῆς Α.Β. Ὑψηλότητος τοῦ Διαδόχου, δι’ οὗ ἠγγέλθη τῇ Α.Μ. ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ Α.Μ. δι’ ἐκτάκτου ἀμαξοστοιχίας ἀνεχώρησεν ἐκ Γιδά εἰς τὴν Θεσσαλονίκην”**.

Ἀλλὰ ἐκεῖνη τὴν ὥρα βεβαίως, δὲν εἶχαν εἰσέλθει ἀκόμη τὰ ἐλληνικὰ τμήματα στὴν πόλιν, ἐνῶ συνεχίζονταν οἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τὸν Ταχσίν πασά. Τὶ ἀκριβῶς συνέβαινε λοιπὸν; Δικαιολογημένα στὴν Ἀθήνα ἡ κοινὴ γνώμη ἦταν ἀνήσυχη.

“Ἐκτὸς τοῦ τηλεγραφήματος ὅπερ διεβιβάσθη ἐκ Γιδά, ἡ κυβέρνησις ἄλλην ἐπίσημον πληροφορίαν περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης δὲν εἶχε, πληροφορίαν προερχομένην ἐκ τοῦ ἀρχηγίου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοῦ”,

έγραφε στὴν πρώτη τῆς σελίδας, στῆς 27 Οκτωβρίου ἡ Ἀκρόπολις. Συμπεραίνοντας ὅτι : **“συνεπῶς μὴ δυναμένη κί’ ἐπισήμως νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν εἶδησιν ἡ κυβέρνησις δὲν ἐδέχθη καὶ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ καταλήψει τῆς Μακεδονικῆς Μητροπόλεως”. 2**

Ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα τῶν ἐγγράφων, πού διασώζονται στὸ ἀρχεῖο τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν , ὁ Βενιζέλος ἐνημερώθηκε ἐπισήμως μετὰ τὸ τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης πολλὰς ὥρας μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς παράδοσης. Τὸ σχετικὸ τηλεγράφημα τοῦ διαδόχου πρὸς τὸν πρῶτον ὑπουργό, πού καταχωρήθηκε μετὰ ἀριθμὸ ἀφίξεως 187, φαίνεται ὅτι στάλθηκε ἀπὸ τὸ τηλεγραφίον Θεσσαλονίκης στῆς 8 μ.μ. τῆς 28ης Οκτωβρίου καὶ ἀρχίζει ὡς ἐξῆς:

“Χθες παρεδόθη Θεσσαλονίκη και τουρκικός στρατός εις εμέ δια πρωτοκόλλου υπογραφέντος την 26 Οκτωβρίου και την 11 μ.μ., παρά αρχηγού τουρκικού στρατού και αντιπροσώπων μου”. 3

Το επόμενο τηλεγράφημα του Κωνσταντίνου προς τον Βενιζέλο, για ενημέρωση της κυβέρνησης σχετικά με τις κινήσεις του βουλγαρικού στρατού προς τη μακεδονική πρωτεύουσα, διαβιβάστηκε τρεις ώρες αργότερα, στις 11 μ.μ. της 28ης Οκτωβρίου 1912. Άγνωστο όμως γιατί καταχωρήθηκε στο υπουργείο Εξωτερικών με αριθμό αφίξεως 185. 4 Ενώ το πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης από τον τουρκικό στρατό που είχε συνταχθεί στα γαλλικά, έφθασε στο υπουργείο Στρατιωτικών, στην Αθήνα, στις 12 το μεσημέρι της 30ης Οκτωβρίου 1912, έξι περίπου ώρες αργότερα από το τηλεγράφημα του υποστράτηγου Πάλλη προς τον Πρωθυπουργό, με το οποίο τον ενημέρωνε για την άφιξη του Βασιλιά στην απελευθερωμένη Θεσσαλονίκη.

Πού οφειλόταν αυτή η καθυστερημένη ενημέρωση της κυβέρνησης από τον Κωνσταντίνο για ένα γεγονός υψίστης εθνικής σημασίας ;

Άραγε στις δυσκολίες που υπήρχαν στις τηλεπικοινωνίες της εποχής ;

Ή μήπως στην ψυχρότητα που είχε αρχίσει να δημιουργείται στις σχέσεις του πρωθυπουργού της χώρας με τον αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο;

Ο Βεντήρης, το βιβλίο του «Η Ελλάδα του 1910- 1920 ημειώνει σχετικά: **“από της επομένης του Σαρανταπόρου, επήλθε διάστασις Κωνσταντίνου και Βενιζέλου”**. Ο ίδιος επισημαίνει παράλληλα ότι **“η θριαμβευτική προέλασις εις την μητρόπολιν της Μακεδονίας συνωδεύετο από περιστατικά, τα οποία προανήγγελλαν περιπετείας, συμφοράς, εμφύλιον ανταγωνισμόν”**. 7

Πάντως, μπορεί από το συγκεκριμένο τηλεγράφημα να προκύπτει ότι υπήρξε πολύωρη καθυστέρηση στην επίσημη ενημέρωση της κυβέρνησης για την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, όμως η σχετική είδηση έφθασε στην πρωτεύουσα, λίγο μετά την υπογραφή της συνθηκολόγησης από τον Χασάν Ταχσίν πασά, χάρη στην ευσυνειδησία του άγνωστου τηλεγραφετή του Γιδά (που η έρευνα νομίζω πως πρέπει να ανακαλύψει το όνομά του)

. Είδηση η οποία φαίνεται ότι είχε προκαλέσει αναστάτωση στην Αθήνα, δεδομένου ότι προερχόταν από ανεπίσημη πηγή.

Σύμφωνα με ρεπορτάζ, που δημοσιεύθηκε στις 28 Οκτωβρίου 1912 στον **Χρόνο** καθώς και σε άλλες αθηναϊκές εφημερίδες, το πρώτο ανεπίσημο τηλεγράφημα με το χαρμόσυνο νέο για την υπογραφή της συνθηκολόγησης των Τούρκων, εστάλη από τον τηλεγραφετή του τηλεγραφείου του Γιδά (Αλεξάνδρεια) Ημαθίας, ο οποίος στις 4.40 τα ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου κατόρθωσε να επικοινωνήσει με το τηλεγραφείο της Λάρισας, το οποίο στη συνέχεια αναμετέδωσε τη σχετική είδηση στην Αθήνα.

Μόλις ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος πληροφορήθηκε για το τηλεγράφημα αυτό, έσπευσε διά του τηλεγραφείου του Υπουργείου Στρατιωτικών να ζητήσει από τον τηλεγραφήτη του Γιδά περισσότερες πληροφορίες.

“Τότε ο τηλεγραφήτης Γιδά”, σημείωνε ο Χρόνος, “μετέδωσεν όλας τας πληροφορίες αι οποίαι μετεδόθησαν δια του πρώτου ανακοινωθέντος. Ότι δηλαδή ο Βασιλεύς έλαβε περί την μεσημβρίαν σημείωμα του διαδόχου, αναγγέλοντος ότι κατελήφθη η Θεσσαλονίκη παρά των ελληνικών στρατευμάτων. Ο τηλεγραφήτης Γιδά προσέθεσεν ότι ο Βασιλεύς δι εκτάκτου αμαξοστοιχίας αναχωρεί προς Θεσσαλονίκην. Την ανακοίνωσιν του τηλεγραφήματος τούτου επηκολούθησαν οι γνωστοί πανηγυρισμοί, τους οποίους εμετρίασεν η επιφυλακτικότης του πρωθυπουργού κ. Βενιζέλου, αρνηθέντος να δεχθή τα συγχαρητήρια της επιτροπής του Εμπορικού Συλλόγου, επί τω λόγω ότι εστερείτο επισήμου ειδήσεως, τηλεγραφήματος δηλαδή του διαδόχου ή του Βασιλέως περί καταλήψεως της Θεσσαλονίκης.

Τηλεγράφημα δε τοιούτον δεν είχε ληφθή μέχρι του μεσονυκτίου, ότε ο κ. πρωθυπουργός ευλόγως ανησυχών ανεζήτησε και πάλιν τον τηλεγραφήτην Γιδά δια να επιβεβαιώση την είδησιν. Ο τελευταίος ούτος, δια μέσω του τηλεγραφείου Λαρίσης επληροφόρησε τον κ. Πρωθυπουργόν, εξηγών το πρώτον τηλεγράφημά του, ότι δεν υπήρχεν επίσημος είδησις περί καταλήψεως της Θεσσαλονίκης και ότι ο Βασιλεύς διενυκτέρευεν εν Γιδά”.

Μετά από αυτό, όπως αναφέρει το ρεπορτάζ της εφημερίδας, ο Βενιζέλος ζήτησε να κληθεί έσπευσμένα στο υπουργείο Στρατιωτικών ο αρχηγός του Στρατιωτικού Οίκου του Βασιλέως, υποστράτηγος Πάλλης, από τον οποίο ζητήθηκαν εξηγήσεις για τις πληροφορίες του τηλεγραφήτη της κωμόπολης Γιδά.

“Ο κ. Πάλλης”, συνέχιζε το ρεπορτάζ του Χρόνου, “έδωκεν εις τον κ. Πρωθυπουργόν τας πληροφορίες, αίτινες περί την 3ην πρωινήν ανακοινώθησαν παρά της κυβερνήσεως. Κατά τας πληροφορίες ταύτας, ο βασιλεύς ειδοποιήθη πράγματι παρά του διαδόχου διά σημειώματος περί επικειμένης παραδόσεως της Θεσσαλονίκης και την πρωίαν της Παρασκευής (σ.σ. 27 Οκτωβρίου 1912) εξέδραμε σιδηροδρομικώς μέχρι του Αξιού, οπόθεν επέστρεψεν άπρακτος, μη κατορθώσας να μάθη τι σχετικόν περί της καταλήψεως της Θεσσαλονίκης”.

Από την ίδια τέλος εφημερίδα, μαθαίνουμε ότι το τηλεγράφημα του αρχηγού του στρατιωτικού γραφείου του βασιλιά προς τον Βενιζέλο, με το οποίο ο πρωθυπουργός ενημερωνόταν από τον Πάλλη για το σημείωμα που ο διάδοχος είχε στείλει στο βασιλιά-πατέρα του, είχε διαβιβασθεί στις 8.20 το πρωί της 27ης Οκτωβρίου, παρελήφθη δε στις 1.15 το μεσημέρι της ίδιας μέρας. Το σημείωμα με το οποίο ο αρχιστράτηγος έστειλε στον Γεώργιο το χαρμόσυνο νέο, έλεγε :

“Προς την Α.Μ. τον Βασιλέα.

Χθες την εσπέραν υπεγράφη εν Θεσσαλονίκη σύμβασις παραδόσεως του τουρκικού στρατού της πόλεως και του Καραμπουρνού. Ο τουρκικός στρατός δυνάμεως 25.000 ανδρών καταθέτει τα όπλα αποκαθιστάμενος αιχμάλωτος. Οι αξιωματικοί θα τηρήσωσι τα όπλα των παραμένοντες ελεύθεροι επί τω λόγω της τιμής αυτών, ότι δεν θα λάβωσι μέρος εις τον παρόντα πόλεμον.

Κωνσταντίνος Διάδοχος”.

Χρειάσθηκε να περάσουν άλλες τριάντα ώρες μέχρι να φτάσει το τηλεγράφημα του Κωνσταντίνου για την επίσημη ενημέρωση της κυβέρνησης και του ελληνικού λαού που αδημονούσε.

Αντίθετα, οι ξένοι ανταποκριτές που βρίσκονταν στη Θεσσαλονίκη, φρόντισαν να πληροφορήσουν αμέσως τη διεθνή κοινή γνώμη για το μεγάλο γεγονός. Ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου έφθανε στις εφημερίδες της εποχής το ακόλουθο τηλεγράφημα του αυστριακού Πρακτορείου Ειδήσεων:

“ΒΙΕΝΝΗ, Σάββατον πρωίαν- Ταύτην την στιγμήν αγγέλεται ότι η Θεσσαλονίκη παραδοθείσα κατελήφθη υπό του Ελληνικού στρατού”.

Έγραφε σχετικά με την είδηση αυτή η αθηναϊκή εφημερίδα *Εμπρός*: ***“Το πρώτον τηλεγράφημα το αναγγείλαν οριστικώς την κατάληψιν της Θεσσαλονίκης αφίκετο την πρωίαν εις το Εμπρός προερχόμενον εκ Βιέννης, το οποίον αποδεικνύει ότι εκεί είχαν ενωρίτερον την πληροφορίαν διαβιβασθείσαν προφανώς δια του ασυρμάτου”.*** Και η εφημερίδα, παραθέτοντας το σχετικό τηλεγράφημα, συμπλήρωνε: ***“Αλλ’ εννοείται ότι η έλλειψις αμέσως πληροφοριών εκ του στρατοπέδου και η επελθούσα σύγχυσις μάς κατέστησεν εν αρχή δυσπίστους, μέχρις ότου βραδύτερον έφθασαν και τα επίσημα τηλεγραφήματα”.*** 11

Την είδηση για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης, την έστειλαν οι ανταποκριτές των ξένων εφημερίδων και πρακτορείων ειδήσεων, μόλις είδαν τον πρώτο έλληνα αξιωματικό που εισήλθε στην πόλη, τον υπομοίραρχο Κωνσταντίνο Μανωλικίδη.

Ο υπομοίραρχος Μανωλικίδης πήρε εντολή από την 7^η Μεραρχία να κατευθυνθεί με ομάδα ιππέων προς τη Θεσσαλονίκη και να περιμένει διαταγές καθότι συνεχίζονταν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του ελληνικού και τουρκικού στρατηγείου.

Ο ηρωικός αυτός υπομοίραρχος ερμηνεύοντας κατά βούληση την διαταγή ξεκίνησε καλπάζοντας προς την Θεσσαλονίκη στην οποία εισήλθε περίπου στις (9.00 το βράδυ της 26^{ης} Οκτωβρίου δηλώνοντας τους έκπληκτους Τούρκους που συνάντησε πως έχει εντολή να διανυκτερεύει την πόλη σαν να είχε καταληφθεί από τον Ελληνικό στρατό.

Σεβασμιότητα. Πανοσιολογιότητα , κυρίες και κύριοι

Ο τόπος μας εδώ και 100 χρόνια αναπνέει τον αέρα της ελευθερίας.

Τα γεγονότα εκείνων των ημερών συντέλεσαν τα μέγιστα στην εθνική ολοκλήρωση,

Οι πρωταγωνιστές τους ήταν άνθρωποι σπουδαίοι , σημαντικοί με μεγάλες ικανότητες , αλλά βεβαίως και με αδυναμίες .

Με τις πρωτοβουλίες τους μεγάλωσαν την Ελλάδα και γι'αυτό τους αξίζει αιώνια τιμή και θαυμασμός.

.Όμως ας μην ξεχνάμε πως και άνθρωποι απλοί, αφανείς όπως ο άγνωστος τηλεγραφετής του Γιδά ή ο υπομοίραρχος Μανωλικίδης , συντέλεσαν με τις πρωτοβουλίες ,με το θάρρος και τις ικανότητες τους, στην ευτυχή κατάληξη των ανεπανάληπτων αυτών ιστορικών γεγονότων.

Με τιμή

Γρηγόρης Γιοβανόπουλος

Δάσκαλος με ειδίκευση στην Ιστορία

της νεότερης Ελλάδας και

του νεοελληνικού πολιτισμού